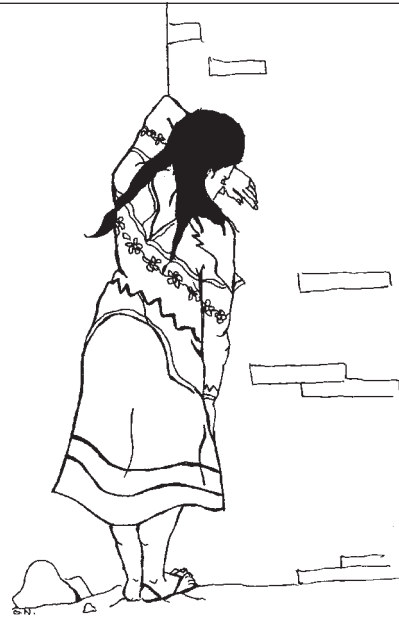

Chapit 19

Nan chapit sa, n ap jwenn:

Kadejak ak divès kalite atak seksyèl	328
Lè kadejakè a se yon moun fanm nan konnen ...	328
Lè kadejakè a se yon moun fanm nan pa konnen	329
Kijan pou n pwoteje tèt nou kont kadejak	330
Men kèk konsèy ki ka ede medam yo pwoteje tèt yo kont kadejak	330
Kijan pou n pwoteje tèt nou ak nèg nou konnen	330
Ede timoun yo pwoteje tèt yo kont malandren ki vle fè dappiyanp	331
Teknik pou fanm bay tèt yo pwoteksyon (Otodefans)	332
Si nou sibi yon atak seksyèl.....	333
Kisa pou n fè, si n sibi yon kadejak	334
Si n al lapolis	336
Pwoblèm sante kadejak ka lakòz	336
Gwosès	336
Maladi seksyèlman transmisib (MST)	336
Dechire ak blese	337
Kontak seksyèl apre kadejak	337
Ki jan pou n jwenn soulajman ak tèt nou	337
Ann Travay pou Chanjman	338

Kadejak ak Atak Seksyèl

Kadejak ak atak seksyèl se lè yon gason fè sèks «san mande» sou yon fanm. Nenpòt ki lè yon nèg foute kòk li, dwèt li oubyen nenpòt lòt bagay nan vajen yon fanm, nan twou dèyè l oubyen nan bouch li, san l pa vle, sa rele kadejak. Kadejak konn pote non “atak seksyèl” tou paske se yon zak vyolans kote gason an sèvi ak sèks kòm zam. Kadejak se sèlman youn nan fòm atak seksyèl ki geyen. Men depi yon fanm pa dakò, kèlkeswa zak ki gen rapò ak sèks yon gason fè sou li se atak seksyèl.

Gen kèk moun ki panse se sèlman lè nèg la bat fanm nan, oubyen lè l kite l san konesans, li komèt kadejak. Moun sa yo panse se devwa fanm nan pou l goumen ak kadejakè a, menm si l ka pèdi lavi l. Alaverite, menm si fanm nan pa fè ankenn rezistans, se kadejak kanmèm. Depi manmzèl pa t vle, se kadejak kanmèm, kèlkeswa sa l chwazi fè a. Li **p ap janm** ka koupab.

➤ *Kadejak egal maspinay seksyèl. Pèsonn pa gen dwa konsidere viktim yo kòm koupab.*

➤ *Sa kadejakè a ap chache se fè viktim lan sèvi mach pye, menm jan sa toujou pase nan lòt zak vyolans. Pou n jwenn plis enfòmasyon gade nan paj 316.*

Nenpòt fanm ka sibi kadejak, men gen plis danje ankò pou:

- fanm ki donmaje ki nan chèz woulant, ki soud, ki avèg oubyen yon fanm ki pa fin twò byen nan tèt
- fanm ki se refijye, fanm ki fèk antre nan yon peyi, fanm yo te depòte oubyen fanm kap viv kote ki gen lagè.
- fanm k ap dòmi nan lari, oubyen ki pa gen kay ditou
- travayèz seksyèl
- fanm yo te arete oubyen yo te mete nan prizon
- fanm ki t ap sibi maspinay anba men mari l oubyen anba men mennaj li

Gason k ap fè kadejak sou fanm gen dwa konsidere medam sa yo tankou moun ki san defans, akòz enfimite yo genyen an oubyen paske yo pèdi pwoteksyon yo te ka jwenn nan zòn kote y ap viv la.

Divès kalite Kadejak ak Atak Seksyèl

➤ Anpil fwa, fanm nan ka mal pou rele anmwel Osekou!, lè moun k ap fè kadejak sou li a se yon moun li konnen. L ap difisil pou l pa gen laperèz, si l toujou rete anba je malandren an.

Gen divès kalite atak seksyèl. Men ladan yo, se de twa sèlman pifò moun konsidere kòm kadejak. Paregzanp, kèk sitiyasyon nan lavi a gen dwa fè yon fanm kouche ak yon nèg, menm lè l pa vle. Sa ka rive, lè fanm nan marye ak nèg la. Yo rive fè kèk madan marye kwè yo oblije kouche ak mari yo, kit yo vle, kit yo pa vle. Menm si sosyete a pa kondane mòd kontak seksyèl fòse sa yo, fòk nou pran yo pou sa yo ye a, sa vle di pou zak malonèt.

Kèk lòt fanm oblije kouche ak gason pou yo ka jwenn yon lavi miyò- pou yo ka bay pitit yo manje, pou yo ka jwenn yon kote pou yo rete, pou yo ka jwenn yon ti monnen pou yo viv, oubyen pou yo ka konsève yon vye dyòb. Antouka, kèlkeswa rezon an, yon gason pa gen dwa fòse yon fanm ki pa vle kouche avè l.

Nan nenpòt ki kalite rapò fanm ak gason, se dwa fanm nan pou l aksepte oubyen refize fè bagay ak nèg la. Si manmzèl refize, gen 3 bagay nèg la ka chwazi fè li gen dwa respekte desizyon fanm nan, li gen dwa eseye fè fanm nan chanje lide, oubyen li gen dwa deside fè dappiyanp sou fanm nan tou. Antouka, menm si fanm nan konn nèg la, menm si li di “wi” ak bouch li, se yon kadejak tankou tout lòt, si fanm nan pa t gen dwa refize.

Chak fwa yon nèg fòse yon fanm kouche avè l, sa ka lakòz anpil pwoblèm sante nan kò fanm nan ak nan lespri l, kit sa fèt ak lòt fòm maspinay, kit sa fèt san lòt fòm maspinay.

LÈ KADEJAKÈ A SE YON MOUN FANM NAN KONNEN

Pi fò fanm ki sibi zak kadejak, viktim anba men moun yo konn trè byen. Si fanm nan gen pou l kontinye rankontre ak malandren an, li ka gen anpil pwoblèm pou l refè apre kadejak la epi li ka mal pou rakonte lòt moun sa k te rive l la.

Lè se mari fanm nan oubyen ansyen mari l ki fè kadejak sou li. Si nan yon peyi, lalwa, koutim ak tradisyon konsidere yon fanm tankou byen mari l, misye ka kwè l gen dwa kouche ak fanm nan, lè lide l di l, menm si manmzèl pa vle.

Mennaj yon fanm konn fè kadejak sou li. Mennaj la ka deklare se dwa l pou l kouche ak fanm nan poutèt li konn depanse pou li, paske yo abitye kouche ansanm, paske se fanm nan ki mete l sou sa oubyen tou paske li pwomèt fanm nan l ap marye avè l. **Antouka, depi gen fòse, sa rele kadejak kanmèm.** Yon fanm gen dwa pa vle kite moun konnen si mennaj li fè kadejak sou li. Li ka pè pou lòt moun pa ba l tò.

Maspinay seksyèl

kadejak nan randevou

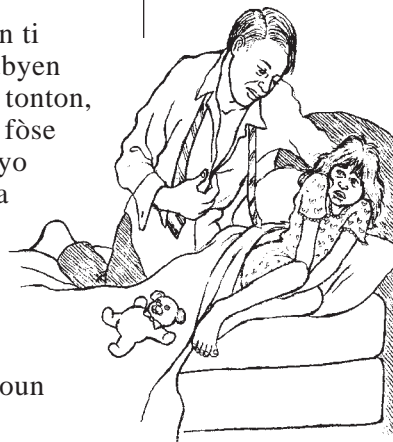

Tizonnay seksyèl. Yon fanm konn oblije kouche ak kanmarad travay li, ak sipèvizè oubyen ak patwon l, yon fason pou l pa pèdi dyòb li. Moun sa yo gen dwa menase fanm nan pou yo fè l pèdi dyòb li oubyen yo ba l lòt pinisyon si l rakonte lòt moun sa k rive a.

Dappiyanp malandren fè timoun. Yon ti fi oubyen yon ti gason ka sibi kadejak anba men yon nèg nan fanmi li oubyen anba men nenpòt lòt moun. Si yon papa, yon bòpè, yon tonton, yon frè, yon kouzen oubyen nenpòt manm nan fanmi an fòse yon timoun kouche avè l oubyen si youn pami moun sa yo tonbe karese timoun sa a nan pati sansib li, se kadejak sa rele. Pa bliye, timoun yo gen dwa gen latwoublay nan lespri yo epi yo gen dwa pa konprann sa k rive yo a, sitou si granmoun k ap fè yo abi a, se yon moun yo fè konfyans. Lòt manm nan fanmi an gen dwa pa menm okouran sa k rive a, yo gen dwa pa kwè oubyen yo gen dwa rann ti moun nan reskonsab. Pèsonn pa dwe bay moun ki sibi kadejak la tò sitou si se yon timoun li ye.

Tizonnay seksyèl

Karese yon timoun nan pati sansib li egal kadejak.

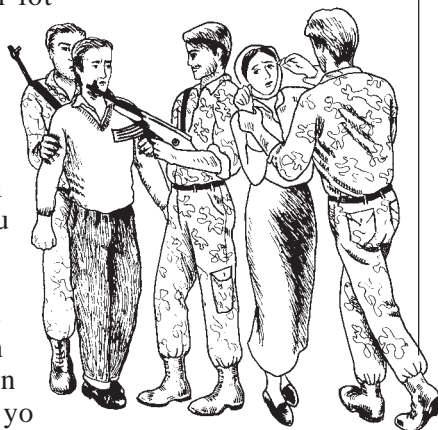
LÈ FANM NAN PA KONN MOUN KI FÈ KADEJAK LA SOU LI A

Se sa k pase nan tèt pifò moun, lè yo tande pale de kadejak. Yon fanm ka sibi yon kadejak konsa, swa nan lari, swa lakay li. Mòd kadejak sa a sovaj anpil, men pou chak ka kon sa, n ap jwenn yon pakèt lòt ka kote moun ki fè kadejak la se yon moun fanm nan byen konnen.

Lè se yon bann nèg ki fè kadejak sou yon sèl fanm. Plizyè nèg gen dwa fè kadejak sou yon sèl fanm. Pafwa, yon bann nèg ki wè yon malandren ap fè kadejak sou yon fanm konn mande pou fè kou pa yo. Pafwa, se yon bann jenn gason ki met ansanm pou yo fè kadejak sou yon fanm, yon fason pou youn montre lòt ki jan l “gason”.

Kadejak sou fanm nan prizon. Anpil fanm konn sibi kadejak anba men lapolis oubyen anba men gad prizon. kadejak konn tounen tou yon zam nan men prizonye gason ki vle twoke kòn yo, yon fason pou yo wè kilès k ap sèl Lwijan Boje nan prizon an.

Lagè. Anpil fwa, solda oubyen lòt belijeran konn sèvi ak kadejak pou yo simen laterè sou fanm. Yo konn sèvi ak sa pou yo kraze moral popilasyon an tou. Plizyè solda konn met ansanm pou yo fè kadejak sou fanm ak sou jenn ti fi an prezans fanmi yo, yon fason pou yo montre tout moun ki jan lenmi an gen fòs. Yo konn fèmen medam yo nan kan epi yo fòse yo fè travayè seksyèl, fòse yo tounen esklav seksyèl. Fanm sa yo konn oblije aksepte, pou yo ka sove lavi yo ak pitit yo epi pou yo ka jwenn moso manje.

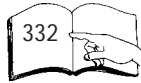
➤ *Fanm ki sibi kadejak pandan lagè bezwen swen espesyal. Si yon fanm ansent nan kondisyon sa a, li menm ansanm ak tout timoun nan gen dwa soufri anpil, lè yo sonje se lenmi ki te fè kadejak la.*

Kadejak se yon fòm maspinay ki pi sovaj, lè moun sèvi ak sa kòm zam batay.

Ki jan pou n pwoteje tèt nou kont kadejak

*Pwoteje tèt nou.
Travay ansanm ak
lòt fanm.*

Defann tèt nou

Pa gen ni bon, ni move metòd pou yon fanm pwoteje tèt li kont kadejak, men gen kèk bagay yon fanm ka fè pou l gen plis chans chape anba kèk mòd kadejak. Nan chak sitiyasyon sa yo, fanm nan dwe aji yon fason: Èske l konn nèg la byen? Eske l pa konnen l? Eske manmzèl gen laperèz? Ki kantite danje ki gen nan sa? Se selon!. Fòk nou pa bliye se pa janm fòt yon fanm, si l sibi kadejak. Yon fanm sibi kadejak, lè **yon moun ki gen plis fòs pase l rive fè l kouche avè l.**

MEN KÈK KONSÈY KI KA EDE YON FANM PWOTEJE TÈT LI KONT KADEJAK

- Travay ansanm ak lòt fanm. N ap gen plis sekirite ak plis fòs, si n travay an gwoup.
- Pa kite ankenn nèg nou sispèk antre lakay nou. Pa kite moun konsa konnen si nou poukont nou andedan kay la.
- Pa pran chans mache nan lari poukont nou, sitou si se lannwit. Si n oblije soti, fòk nou kenbe tèt nou dwat san perèz. Anpil fwa, se sou fanm ki pè yo plis fè kadejak.
- Si n santi y ap swiv nou, fè yon lòt wout, antre kay yon moun, oubyen nan yon boutik, oubyen nan yon magazen. Nou gen dwa kase tèt nou tounen tou oubyen n avanse sou moun nan pou n mande l kisa l bezwen.
- Mache ak yon bagay ki ka fè gwo bri tankou, paregzanp, yon souflèt. Mache ak yon bagay tou pou n defann tèt nou; gen dwa se yon baton, gen dwa se yon bagay nou ka flite nan je moun nan oubyen mache ak yon ti ponyen epis an poud tankou pwav, piman, pou n voye nan je nèg ki vle atake n.
- Si yo atake n, se pou n rele anmwe ak tout fòs nou oubyen sèvi ak souflèt la. Si sa pa mache, flanke malandren an yon bon kou byen vit pou n ka gen tan kouri.

KIJAN POU N PWOTEJE TÈT NOU KONT NÈG NOU KONNEN

Aprann mache sou lide n. Tout fanm ka rekonèt lè l santi l anfòm ak lè l pa santi l anfòm bò kote yon moun oubyen nan yon sitiyasyon. Lè yon fanm santi l byen bò kote yon moun, li gen dwa santi kè l kontan, li santi li gen renmen nan kè l pou moun nan. Menm jan yon fanm ka santi lè l byen bò kote yon moun, li ka santi tou lè sa **p ap** bon pou li.

Fè atansyon:

- Si pandan anpil tan nou santi gen bagay dwòl k ap pase.
- Si n santi n pè, si n santi nou anvi kouri.
- Si n santi n pa alèz ak pawòl moun nan ap di.
- Si n pa renmen jan l ap kole kò l sou nou.

Li gen dwa difisil pou nou aji, lè n gen santiman sa yo paske nou gen dwa pè sa lòt moun ka panse yon lòt bò, si se yon moun nou konnen oubyen yon moun nou renmen, nou ka pa vle kwè moun sa a ka fè nou mal. Men li toujou pi bon pou n mache sou lide n epi pou n retire kò nou, **anvan** malè rive n, nan yon sitiasyon kote n santi n pa alèz.

M pa vle l pran m pou yon ti egare, si l wè m kouri... Gen dwa pa menm gen ankenn danje

Swiv lide nou. Pase pou n sibi kadejak, pito se derespekte nou derespekte yon moun san rezon.

Prepare n pou n chape poul nou:

- Pa soti poukont nou ak yon moun nou pa fin fè konfyans oubyen ak yon moun nou pa konn trè byen.
- Fò n toujou gen mwayen pou n kouri antre lakay nou, si se sa n vle fè. Li pi bon pou n pa soti ditou, si n konnen nou p ap gen mwayen tounen lakay nou san èd moun nan.
- Si moun nan ap di vye koze oubyen si l ap manyen n dwòl, fòk nou fè l konnen sa pa fè n plezi. Si l pa sispann, fòk nou wete kò nou bò kote l touswit.

Si se yon moun ki gen otorite sou nou (paregzanp, patwon nou, doktè k ap ban n laswenyay, yon pwofesè oubyen yon zotobre nan leta):

- Premye bagay dwòl li fè n, se pou n ranmase karaktè n pou n di l: sispann! Moun k ap sèvi ak pouvwa yo genyen pou pran avantaj sou lòt moun toujou chèche fanm ki pi fasil pran nan kraponnay. Fòk nou fè nèg la konnen nou pa pran nan kraponnay L ap pi difisil pou l fè n abi (paregzanp, revoke n, refize ban n laswenyay, refize reponn nou, lè n mande l yon bagay), si n fè l sispann anvan l gen tan fè lèd.
- Pale ak lòt fanm sou konpòtman nèg la. Se pa nou menm sèl petèt l ap anmègde. Si n sètoblize toujou rankontre avè l, pa janm rete poukont nou, lè nou bò kote l. Mande lòt medam yo pou yo mache sou pinga yo.

➤ *Pa bliye: si yon nèg pa ka pran pye sou yon fanm ak maspinay seksyèl li ka eseye fè sa yon lòt jan.*

EDE TIMOUN YO PWOTEJE TÈT YO KONT

MALANDREN KI VLE FÈ DAPPIYANP SOU YO.

- Fè timoun yo konnen gen vakabon ki p ap pè vin karese yo. Montre yo ki jan yo ka fè diferans ant karès moun ki renmen yo ak karès moun k ap fè kadejak sou yo.
- Si nou kapab, pa kite ti fi ak ti gason dòm nan menm chanm, sitou lè yo gen plis pase 10 lane oubyen 11 lane.
- Fè yon jan pou timoun yo konnen ak kiyès yo ka pale, si yon bagay ta rive.
- Lè yon timoun di n li santi l pa alèz bò kote yon granmoun oubyen yon timoun ki pi gran pase l, kèlkeswa moun nan, fòk nou pran sa oserye.

➤ *Pafwa, gen ti fi ki viktim dappiyanp san rete pandan plizyè ane. Malandren an gen dwa fè pitit la konprann l ap toupizi l oubyen menm l ap touye l, si l rakonte lòt moun sa.*

Kijan pou medam yo defann tèt yo (otodefans)

Fè egzèsis sa yo ak yon zanmi. Sa ap pèmèt nou defann tèt nou, lè malandren vin atake n. Frape yo ak tout fòs nou. Pa neglije ba yo sa yo merite paske yo menm, yo p ap fè n mal. Pou n jwenn plis enfòmasyon sou egzèsis k ap pèmèt nou defann tèt nou, gade nan paj 146.

Si malandren atake n pa dèyè

Ba l yon kout koud anba kè l.

Met talon soulye n sou pye l epi peze l san rete.

Pase men n pa dèyè, pran 2 boul grenn li yo (testikil) epi peze yo byen di.

Flanke l yon kout talon nan kakòn jenou oubyen anba jenou.

Si malandren an vin kontre avè nou bab pou bab

Foure dwèt nou nan je l byen fon.

Mare 2 pwen nou epi flanke l yon kout pwen marasa nan tanp li oubyen nan zòrèy li.

Kole 2 pwen n ansanm epi flanke l yon bon jan kout pwen sou do nen l.

Leve janm nou epi flanke l yon bèl kout jenou nan grenn (testikil).

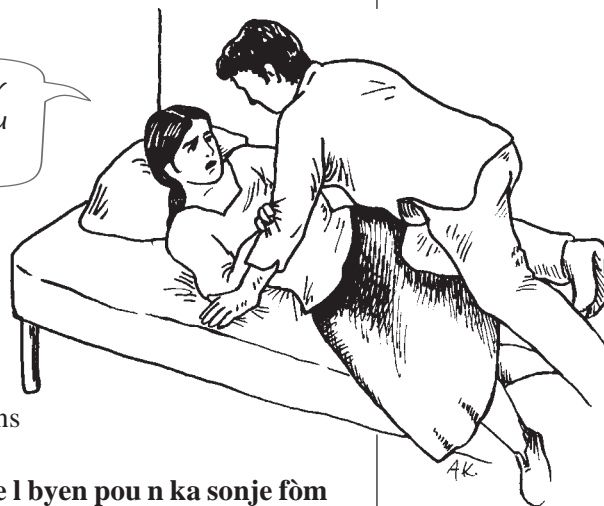
An jeneral, yon fanm ki ka defann tèt li p ap gen tan sibi kadejak, menm si malandren ki vin atake l gen zam. Plis yon fanm gen anpil fason pou l pwoteje tèt li kont moun k ap chache fè ladènye sou li, se plis l ap gen chans pou l chape poul li anba kadejak, se plis tou l ap gen chans pou l pa pote mak oubyen pou l pa soufri ak tout kalite tèt chaje kadejak ka lakòz.

Yon fanm pa p janm konnen davans ki sa pou l fè, lè yon nèg vle fè dappiyanp sou li. Gen kèk fanm ki gen plis repondong ak plis fòs pase sa yo panse yo genyen. Gen lòt ki panse yo pa ka fè anyen menm. Si malè sa a rive n, se pou n met nan tèt nou n ap fè sa n kapab.

Men kèk konsèy ki ka itil nou si yo ta fè yon atak seksyèl sou nou:

- **Pa kriye, pa bese tèt nou, pa bay legen.** Sa pa p itil nou anyen. An reyalyite, fanm ki fè sa pran plis kou epi yo soufri plis pase fanm ki kanpe dyanm pou defann tèt yo.
- **Rete veyatif.** Siveye vakabon an. Tanzantan, je malandren gen dwa pa sou nou, oubyen li ka pèdi kontwòl tou.
- **Eseye plizyè teknik.** Kout pye, rèl, kraponnay. Fè mèt dam. Fè tout sa nou kapab pou n montre l bagay la p ap pi fasil pase sa. Fè l konprann nou gen fanm sou nou. Nou pa nenpòt ki bagay.

M gen 6 frè. Y ap pete fyèl ou si ou fè m sa.

- **Si n konn moun nan trè byen, di l ki jan n santi n.** Di l sa yon fason pou misye pa met nan tèt li nou renmen sa. Fè l pran konsyans sou move zak l ap komèt la.
- **Si kadejakè a se yon etranje, gade l byen pou n ka sonje fòm tèt li ak gwosè li.** Èske l gen mak, siy oubyen tatwaj sou kò l? Ki kalite rad li mete? Eseye sonje tout bagay sa yo pou n ka rakonte lapolis epitou pou n ka mete lòt fanm nan kominote a okouran, yon fason pou yo veye zo yo tou.
- **Fè tèt nou travay.** Se nou sèlman ki pou deside jis ki bò n ap rive nan goumen an. Nan kèk sitiyasyon espesyal tankou, paregzanp, pandan lagè, kadejakè a gen dwa pa gen ankenn rezon pou l pa touye fanm nan, si manmzèl ap reziste.

Si nou viktim yon atak seksyèl

► *Si se plizyè nèg ki atake n oubyen se yon nèg ki gen yon zam, n ap toujou ka reziste. Men l ap pi bon pou n pa mare batay.*

Kisa pou n fè si n sibi kadejak

➤ *Pa mete reskonsablite a sou tèt nou. Nou pa t merite yo fè kadejak sou nou. Nou pa t fè anyen ki ba yon sanzave dwa fòse n kouche avè l.*

Eksperyans chak fanm fè nan koze kadejak pa menm ak eksperyans pa lòt fanm. Men gen kèk bagay nou tout dwe fè pou n reprann nou apre yon eksperyans konsa. Pou kòmanse, fòk nou chèche reponn kesyon sa yo:

- **Kiyès nou ka mande konkou?**
- **Èske nou vle al lapolis?**
- **Ki kote nou ka al chèche laswenyay?**
- **Èske nou vle fè yo arete kadejakè a pou yo jije l?**

Fòk nou jwenn yon moun pou n pale, lè nou santi n twò boulvèse, lè n gen laperèz oubyen lè n fache. Fòk gen yon moun avè n lè n pral chèche laswenyay. Se moun sa a ki pou ede n wè ki sa pou n fè. Chwazi yon moun pou ki pran ka nou, yon moun nou fè konfyans yon moun, ki pa pral mache rakonte koze nou, yon moun ki gen kouray, yon moun nou ka konte sou li. Kèk fwa, pwòp fanmi viktim nan konn si tèlman boulvèse, yo pa ka menm ba l yon bon sipò.

Lè viktim nan se yon moun nou konnen

M kwè ou. Se pa fòt ou. M ap ede ou.

- Montre l nou konnen se pa fòt li. Se pou n fè solidarite ak li. Ede l decide sa l dwe fè. Fè l konnen l ap toujou ka kontinye viv nòmalmman (gade nan paj 423).
- Si l pa vle mete zafè l nan lari, fòk nou respekte sa.
- Pa rakonte ankenn lòt moun koze a sèl si se li menm viktim nan ki vle sa
- Mennen viktim nan kay travayè sante, nan lapolis, kay yon sikològ, kay avoka, oubyen nan tribinal, si l vle fè sa.
- Si n konn kadejakè a, pa pwoteje l. Vakabon konsa se danje pou tout fanm k ap viv nan kominote a.

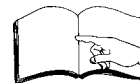
Si n ap pran desizyon pou n sèvi ak lalwa fòk nou fè l ak tèt repoze.

- Èske n ap jwenn yon moun k ap mennen n lapolis?
- Èske lòt fanm nan kominote a ki sibi kadejak konn jwenn sipò nan lajistis?
- Èske n vle koze a rete sekrè? Èske lapolis ka anpeche lòt moun jwenn enfòmasyon sou kadejak la?
- Èske moun ki fè kadejak la te fè n menas pou l maspinen nou plis ankò, si n pote plent?
- Si yo reyisi arete moun ki fè kadejak la epi nou ka bay prèv li fè zak la toutbon vre, ki kalite kondanasyon l ap jwenn?

Si n vle al lapolis, fòk nou fè sa touswit apre n fin sibi kadejak la. Pa pwòpte kò nou epi mete rad ki te sou nou yo nan yon sak. Al lapolis ak sak la. Mak ki sou kò nou ansanm ak rad yo ap sèvi n kòm prèv. Mande yon zanmi pou l ale avè nou. Lè n rive lapolis la, se pou n mande pou yo fè yon travayè sante konsilte nou, si sa posib.

Si n pa vle al lapolis oubyen si n pa ka ale touswit, se pou n al wè yon travayè sante kanmèm - menm si nou pa t pran twò gwo chòk. Fè travayè sante a konnen nou sot sibi yon kadejak. Fòk li konsilte n pou l wè si n pa blese oubyen si n pa gen mak kou sou nou. Fòk li ban n kèk medikaman tou kont gwasès ak MST. Mande travayè sante a pou l ekri sou yon fèy papye tout rezilta konsiltasyon an. Pou lapolis ak lòt moun nan kominote a, se sa k ap sèvi kòm prèv kadejak la.

➤ *Si n pa ka jwenn ankenn travayè sante ki ka ban n laswenyay, se pou n suiv konsèy nan paj 336 ak nan paj 337 yo. Enfòmasyon sa yo ap ede n pwoteje tèt nou kont kèk nan pwoblèm nou ka genyen yo oubyen y ap ede n trete yo.*

Metòd planin familyal
ijan, 224
MST yo, 261

Travayè sante, 2 mo silvouplè!

Lè n resevwa yon fanm ki sibi kadejak:

Fòk nou pran ka l. Se pou n montre l kijan nou konprann ka l. Pa kondane l. Kòm li ka gen pwoblèm pou l kite n gade kò l oubyen touche l, se pou n esplike l tout bagay. Nou dwe tann li pare pou sa. Pa bliye, pwoblèm li genyen akòz kadejak la ka dire lontan. Sa ka menm dire plizyè ane.

Trete pwoblèm sante li yo. Ba l medikaman k ap pwoteje l kont maladi seksyèlman transmisib gwasès. Si fanm nan ansent, ede l pran desizyon li vle pran an.

Rapò Klinik

Jou:

Lè:

Dosye:

Egzamen:

Ekri sou yon papye non moun ki te fè kadejak la ak tout sa k te pase. Si klinik la pa abitye kenbe dosye, prepare yon dosye epi konsève l yon bon kote. Si n kapab, fè yon desen ki montre fas fanm nan ansanm ak do li epi se pou n make tout kote li gen maleng yo. Montre l papye a oubyen di l sa k ladan l. Fè l konnen li ka ale ak papye sa a devan lajistis pou apiye plent lan.

Pou chache solisyon pwoblèm. Mande l si l gen moun pou l pale. Ede l rebran konfyans nan tèt li epi ede l rejwenn kontwòl sou tèt li.

Ede l pran desizyon l ap pran yo poukont li. Si l vle al lajistis ede l jwenn avoka ki ka ba l kout men. Ede l jwenn lòt òganizasyon nan kominote a k ap pote kole ak fanm ki sibi kadejak.

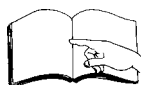
Ede l rakonte zanmi l oubyen fanmi l sa k te rive l la. Nou ka montre fanmi an ki jan pou yo sipòte viktim nan jouk li refè. Pa bliye manm fanmi an bezwen èd tou pou regle pwòp pwoblèm pa yo akòz koze kadejak sa a.

Gen kèk peyi kote medam yo te travay ansanm ak lapolis pou yo te ka jwenn kèk polis fanm ki resevwa fòmasyon espesyal pou yo ka ede fanm ki sibi kadejak ak lòt fòm vyolans

► *Toujou mache ak yon moun ak nou lè n pral lapolis.*

Pwoblèm sante kadejak ka lakòz

Medikaman pou MST,
261
Tès SIDA, 288

SI N PRAL LAPOLIS

Yo fè krim prèske tou patou sou latè. Men pou n bay prèv yo fè kadejak sou nou, sa ka pran anpil tan e sa ka difisil anpil pou nou. Lapolis ap poze n kesyon sou sa k te pase a. Si n konn kadejakè a, di polis yo ki moun li ye. Si n pa konnen l, se pou n bay kèk enfòmasyon sou fòm tèt li ak sou fòm kò l. Nou kapab byen oblije akonpaye lapolis, lè yo pral dèyè malandren an. Yo ka mennen nou lakay yon doktè k ap travay nan domèn lajistis. Doktè sa a ki travay ansanm ak lapolis pa gen pou l ban n laswenyay, travay li se chache prèv kadejak la.

Si yo poze lapat sou moun ki fè kadejak la, n ap gen pou n lonje dwèt sou misye swa devan lapolis, swa devan yon jij. Si gen jijman nan tribinal, fòk nou chache yon avoka ki te fè eksperyans deja nan defann fanm ki sibi kadejak. Avoka sa a ap eksplike nou ki jan sa ka pase epi l ap prepare pwosè a ansanm avè n. Toujou mennen yon lòt moun avè n. Jijman nan tribinal kont yon nèg ki fè kadejak pa janm dous pou fanm ki viktim nan. Lè n ap rakonte sa k te pase a, nou ka santi n ap sibi vyolans kadejak la nan tout kò n, yon lòt fwa ankò. Se pa tout moun k ap konprann nou.

Gen kèk moun ki gen dwa menm vle kondane nou oubyen yo gen dwa di se manti n ap bay.

GWOSÈS

Si, trapde, nou pran grenn planin pou ka ijan yo, nou gen dwa pa ansent (gade nan paj 224). Nou dwe itilize youn nan metòd ijan yo san pèdi tan. **Fòk nou pa kite 3 jou**, (72 èd tan pase) anvan n sèvi ak metòd la.

PA BLIYE *Nan kèk peyi, lalwa rekonèt avòtman epi sa ka fèt nan bon kondisyon, lè yon ti demwazèl oubyen yon fanm sibi kadejak. Se pou n mande yon travayè sante oubyen yon òganizasyon fanm si se kon sa sa fèt nan peyi kote n ap viv la.*

MALADI NOU KA PRAN NAN FÈ BAGAY (MST)

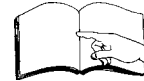
Yon fanm gen plis chans pou l pran MST, lè yo fè kadejak sou li, paske li gen anpil chans pou l blese nan vajen. Konsa, enfeksyon kapab antre nan kò manmzèl trapde. Si vakabon an gen yon maladi atrapan, l ap kontamine fanm nan. Kòm nou pa ka konnen si malandren an pa malad, fòk nou chèche tretman kanmèm, pou sizoka pa ka. Konsa, maladi a pa p ka antre sou nou epi n ap pwoteje lòt moun tou. Se pou n pran medikaman pou gonore, sifilis ak klamidya. An menm tan, se pou n siveye pou n wè si n pa gen siy lòt maladi moun ka pran nan fè bagay. **Kit nou kwè nou kontamine, kit nou kwè nou pa kontamine, fòk nou pran medikaman yo kanmèm.** Pito n pwoteje tèt nou pou maladi pa antre sou nou olye n tann maladi sou nou pou n al chache laswenyay.

Nou dwe eseye fè yon tès SIDA tou, 6 mwa apre kadejak la. Toutotan n pa ko fè tès la, fòk nou sèvi ak kapòt, yon fason pou n pwoteje mari nou kont tout enfeksyon.

DECHIRE AK BLESE

Kèk fwa, vajen fanm nan ka dechire epi blese pandan zak kadejak la. Maleng yo ka fè fanm nan mal anpil, men firanmezi tan ap pase, doulè a gen pou l sispann. Si fanm nan ap bay anpil san, fòk li fè yon bon travayè sante koud kote dechire a. Si se ti dechire ak ti blese, se pou fanm nan fè sa nou pra l li la yo:

- tranpe vajen li 3 fwa chak jou nan yon kivèt dlo tyèd. Men fòk dlo sa a te byen bouyi, anvan l vin tyèd la. Manmzèl ap jwenn yon ti soulajman ak maleng yo epi y ap geri pi vit, si l mete fèy kamomin nan dlo cho a. Oubyen li ka pire sòs lalwa sou maleng yo tou.
- vide dlo sou vajen an, lè l ap pipi, yon fason pou maleng yo pa boule l. Si fanm nan bwè anpil likid, pipi a ap vini pi fasil. Konsa, maleng yo p ap boule manmzèl twòp, lè l ap pipi.
- siveye pou l wè si l pa gen siy enfeksyon: chalè, dlo jòn (pi) nan zòn maleng yo, move lodè ak doulè ki ap vin pi rèd tanzantan.
- anpil fwa, akòz vyolans yo, medam yo konn fè enfeksyon nan vesi (blad pipi) oubyen nan ren.

blese ak dechire, 306
enfeksyon nan vesi ak
ren, 366

Eskize m,
m pa ko
santi m
pare

KONTAK SEKSYÈL NÒMAL APRE KADEJAK

Aprè yon kadejak, n ap toujou ka kontinye fè lanmou ak mari nou nòmalmman. Sèlman, fòk nou tann chouchoun nou sispann fè n mal epi fòk nou tann tout maleng yo geri. Men anpil nan viktim yo konn mal pou bliye zak kadejak la, sitou lè y ap fè lanmou. Si n gen pwoblèm sa a, se pou n eksplike mari nou poukisa li dwe tann nou pare, anvan n rekòmanse fè lanmou.

Kèk fwa, nèg k ap viv ak fanm ki viktim nan konn ap montre l move jan. Misye gen dwa wont, oubyen li ka fè kòm si se ak manmzèl menm li gen pwoblèm. Nou pa bezwen mande ki jan konpòtman sa a ka boulvèse viktim nan ki gen yon bann pwoblèm deja.

KIJAN POU N JWENN SOULAJMAN AK TÈT NOU.

Menm lè tout doulè nan kò nou sispann, nou ka kontinye soufri nan lespri nou pandan lontan. Men kèk pawòl viktim yo konn di:

Li enpòtan pou viktim nan pale ak yon

moun oubyen pou l chache fè yon bagay ki ka soulaje l - chak fanm dwe jwenn pwòp fason pa l pou l soulaje tèt li. Gen kèk fanm ki ka jwenn soulajman nan lapriyè. Gen kèk lòt ki pa p jwenn yon kanpo, toutotan vakabon an pa peye sa l fè a oubyen toutotan yo pa ko antre nan travay ak lòt fanm pou ede yo pwoteje tèt yo kont kadejak. Kèlkeswa kisa n vle fè a, fòk nou gen pasyans, fòk nou mande lòt moun pou yo pran pasyans avè n.

Ki mal mwen
fè?

Si pèsonn pa
konnen, pètèt m
ap ka bliye sa k te
pase a.

Sa fin pase depi
lontan ... Ki jan
m fè pa ka
bliye?

Kijan salopri
a fè pèmèt li
met men sou
mwen!

➤ Anvan n rive
reprann nou, sa ka
pran anpil tan. Men,
si n pale ak yon moun
nou fè konfyans
oubyen ak yon lòt fanm
ki te viktim kadejak
tou, n ap refè pi vit.
Gade nan paj 423

Ann travay pou chanjman

Lè yon fanm sibi yon kadejak, sa aji sou tout moun k ap viv nan kominote a. Viktim nan gen dwa pase tout vi l ap soufri ak yon bann pwoblèm. Yon lòt bò, prèske tout fanm, kit yo sibi kadejak deja, kit yo pa janm sibi zak konsa, konnen pou yo pran prekosyon yo ak malandren. Yo konnen pou yo pa fè gason konfyans epi yo konnen pou yo pa fè anyen ki ka mete move lide nan tèt gason yo. Medam yo konnen pou yo pa mache poukont yo. Yo konnen tou pou yo pa pale ak nèg yo pa rekonèt.

Pou n bati yon sosyete san kadejak, fòk nou travay pou:

- gason ak fanm gen menm dwa pou yo pran desizyon yo vle epi pou yo demele gèt yo jan yo pi pito.
- tout moun gen menm chans pou yo bay konkou pa yo nan kominote a.
- fanm tankou gason gen dwa pou yo pale klè, ak respè youn pou lòt, sou sa yo chak vle jwenn nan yon kontak seksyèl.

Men, anvan tout pwojè sa yo reyalize, fòk nou fè yon jan pou n ede fanm ki sibi kadejak yo. Nou kapab, paregzanp:

- Chache ouvri je lidè nou chwazi yo, alatèt legliz ansanm ak pwofesè lekòl sou pwoblèm kadejak la. Mande yo konkou pa yo pou prepare plan batay pou chanjman an.
- Ankouraje doktè ak travayè sante aprann ki jan pou yo trete medam ki viktim yo, ankouraje yo fè tès nan laboratwa pou wè si yo pa trape kèk maladi moun ka pran nan fè bagay. Yo dwe konnen kijan pou yo sèvi metòd planin pou ka ijan yo. Fòk yo aprann koute sa medam yo ap di. Fòk yo gen kè sansib pou viktim yo epitou ak pou fanmi viktim yo.
- Ankouraje travayè sante yo chache konnen èske lalwa nan peyi kote n ap viv la prevwa bon jan pinisyon pou kadejakè. Konsa, travayè sante yo ap ka ede medam yo ranpli papyè yo gen pou yo ranpli, lè y al lapolis oubyen lè y al nan tribinal.
- montre fanm yo ak jenn ti fi yo ki jan pou yo defann tèt yo.
- fè edikasyon seksyèl tout timoun, kit se ti fi, kit se ti gason. Fòk ti medam yo aprann konn ki sa yo vle, fòk ti mesye yo konnen pou yo mande ti medam yo ki sa yo vle. Epi fòk ti mesye yo gen respè pou ti medam yo tou.
- chèche enfòmasyon sou lwa ki anfavè fanm ki sibi kadejak nan peyi kote n ap viv la epi fè lòt moun konnen lwa sa yo.

Nan yon ti vil peyi Salvadò, lapolis te refize arete yon nèg ki fè kadejak sou fanm. Tout te konnen se paske papa misye se yon gwo bacha. Devan sitiyasyon malouk sa a, medam yo pa t fè ni 2, ni 3, yo te pran penso yo pou yo ekri sou mi kay nèg la metye l te genyen an, sètadi « kadejakè ». Moun nan fanmi an si tèlman wont, yo te sètoblije fè yon jan pou fè misye

Men ki jan yon kominote nan peyi Afrik di Sid te òganize l pou l goumen kont kadejak.

Yon samdi maten, yon sanzave ki konn abitye fè atak sou fanm fè kadejak sou yon madanm 59 lane. Malèrèz la ki te pran plizyè kout kouto nan men malandren an kouri al pote plent lapolis. Yo arete misye epi yo mennen madanm nan lopital. Men, nan apremidi menm jounen samdi a, lapolis lage malandren an. Yo pa kenbe l nan prizon ni pou kadejak la ni pou vwadfe li fè sou madanm nan - yo kòm ba l pèmi pou l kontinye fè move zak sou fanm.

Lè n te tande pawòl sa a nan bouch fanm k ap viv nan bouk la, se bouyi san nou te bouyi nan venn nou. Lapolis pa t pè pwoteje yon malfèktè ki te fè fanm pè mache nan lari poukont yo. Devan sitiyasyon malouk sa a, òganizasyon fanm ki t ap travay nan bouk la te pran dispozisyon pou l antre nan batay.

Pifò nan nou t ap travay kòm bòn lakay fanm blanch rich ki t ap viv nan vil ki toupre a. Nou tout te deside sispann travay pou fòse lapolis poze lapat sou malandren an epi kenbe l pou kadejak ak vwadfe. Nou te mande patwòn nou yo pou yo te pote kole avè n. Nou te vle yo konnen ki kalite tribilasyon n ap pase. Nou konnen tout fanm alawonnbadè, kit se fanm nwa, kit se fanm blanch, pè kadejak. Se poutèt sa nou te kwè fanm blanch yo t ap konprann nou epi yo t ap pote kole avè n. Nou te vle pou madanm polis yo eksplike mari yo pwoblèm nou tou epi fè yo konprann ki jan se yon zak malonèt yo fè, lè yo kite yon atoufè ap sikile nan bouk la.

Men fanm blanch yo pa t ban n ankenn konkou.- Se fache yo te fache sèlman. Daprè nou, yo te an kòlè, poutèt yo te oblije touse ponyèt yo pou yo fè travay nan kay. Lè Asosyasyon patwon yo te vle fourè bouch nan koze a, nou te di mesye yo: “Tanpri souple, pa vin pale pou nou. Pwoblèm sa a, se pwoblèm fanm li ye. Yo pa konn fè kadejak sou gason.” Asosyasyon patwon yo pa t vle rankontre avè n ankò, men yon semèn apre, yon gwoup fanm blanch te vin pale avè n. Nou te fè yon virewon avè yo nan bouk la e yo te pran desizyon pou yo retounen vin pale avè n. Kèk tan apre, nou leve grèv la, malgre se pou vwadfe sèlman (men pa pou kadejak) yo te vin arete malandren an. Men popilasyon nan zòn nan te si tèlman move, misye ki te fè kadejak la t ap oblije rache manyòk li kanmèm.

Lapolis te gen tan arete plizyè nan nou menm fanm ki te òganize manifestasyon an. Yo pa t vle kwè se nou menm poukont nou ki te leve kanpe. Yo toujou panse gen gason dèyè tout sa fanm ap fè. Men nou menm fanm, nou deside sispann mache tèt anba.

Li enpòtan pou n pale pawòl kadejak la san kache lonbrik. Pifò moun pa vle pale paske yo santi yo wont, yo santi yo pa ka gade moun nan je. Anpil fwa, menm paran viktim yo pa vle pale sou sa.

Men, fwa sa a, sa pa pase konsa. Nou te kòmanse mete nan kominote a sant edikasyon, gadri, pansyon, eksetera. Nou te kòmanse bay lide n sou tout kalite pwoblèm k ap boulvèse bil nou ak sou tout bagay ki merite chanje, tankou: kadejak ak lòt kalite atak seksyèl sou fanm. Jounen jodi a, pèp la konsidere atak seksyèl tankou yon lòt fòm kraze zo. Fanm tankou gason wè bagay yo menm jan; se ansanm ansanm n ap mennen batay la.

Kounye a, tout moun fè viktim yo konfyans. Depi yon fanm di yo fè kadejak sou li, nou pote kole avè l, kèlkeswa moun li ye. Kadejak se toujou yon zak kriminel, menm si fanm ki viktim nan ta yon tafyatè. Alavèrite, kadejak pi grav nan yon sitiyasyon konsa, paske tafya a ka fè fanm nan pèdi kontwòl tèt li. Fanm ak gason k ap travay avè n yo pa kondane viktim kadejak yo. Nou pa lage chay la sou do viktim yo. Se sa k fè medam yo

pale sou vyolans seksyèl san kache lonbrik e y ap toujou jwenn sipò kominote a.

